



**VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE II  
PSY760**

**KOMBINOVANÉ STUDIUM**

Fakulta sociálních studií MU  
2005

## VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE II

### **Základní charakteristika:**

Kurz je realizován v jarním semestru a navazuje na výuku vývojové psychologie I (PSY703). Kurz se věnuje kognitivnímu, emocionálnímu a sociálnímu vývoji osobnosti, rovněž komplexnějšímu pohledu na jednotlivé etapy vývoje a na další speciální témata (semináře). Cílem kurzu je osvojení základních pojmů, poznatků a některých teorií, porozumění komplexu dynamických procesů psychického vývoje, pochopení vývojových trendů a zákonitostí vývoje a integrování těchto poznatků do obrazu celoživotního utváření osobnosti.

### **Určeno:**

studenti bakalářského studia psychologie

### **Garant programu:**

PhDr. Miroslava Štěpánková, Ph.D., katedra psychologie FSS MU, e-mail: [stepanko@fss.muni.cz](mailto:stepanko@fss.muni.cz), tel. 549497218

### **Vyučující a konzultanti:**

prof. PhDr. Petr Macek, CSc., PhDr. Miroslava Štěpánková, Ph.D., Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D., Mgr. Eva Pavlíková (katedra psychologie FSS a Centrum výzkumu vývoje osobnosti a etnicity).

## Obsahové a časové rozvržení kurzu

### **1. a 2. týden**

prostudování syllabu, individuální seznámení s požadavky, výběr témat pro psaní prací, individuální příprava zahrnující studium odborné literatury.

### **3. týden**

#### **Konzultace 12.3. 2005**

M. Štěpánková: Specifika jednotlivých vývojových období, krize v průběhu života se zaměřením na dospělost a stáří.  
Individuální konzultace

### **4. týden**

Individuální studium problémových okruhů (viz níže), orientace v základní literatuře a studijních textech. Příprava prvního písemného úkolu.

### **5. – 6. týden**

#### **Psaní prvního úkolu, rozsah 3 normostrany, tj. 5400 znaků (vybírejte z následujících možností):**

##### **Tematický okruh: Prenatální vývoj , období novorozenecké, kojenecké a batolecí**

1. 30 minut pozorujte aktivitu kojenice v bdělém stavu a proveďte záznam o tomto pozorování s odborným komentářem
2. Jaké vidíte hlavní (psychologické) problémy v rodině či partnerském vztahu po narození dítěte? .... (úvaha, esej)
3. Jak by měla vypadat ideální (psychologická) příprava na rodičovství?..... (úvaha, esej)

##### **Tematický okruh: Období batolete, předškolní věk**

1. Pozorování spontánní hry batolete popř. dítěte v předškolním věku po dobu nejméně 30 minut včetně interakcí s dospělými osobami. O pozorování proveďte záznam a zhodnoťte.
2. „Dětské vidění světa“. Polostrukturovaný rozhovor s předškolákem (6 – 7 let) na vybrané téma (dle vlastního výběru – např. oblíbené hry, pohádky, společné činnosti s rodiči, jak to chodí ve školce), doplnit o komentáře s odborným výkladem.

##### **Tematický okruh: Dospělost - Mladší, střední, pozdní, stáří**

1. Co to znamená být dospělý? Co považujete za důležité charakteristiky dospělých? Jsou jisté role nebo typy chování, které jsou všeobecně očekávány od dospělých? .... Forma zpracování (vyberte jednu z možností): Esej, úvaha, popř. anketa mezi vybranými

osobami (je možné doplnit další otázky), na jejímž základě je možné sledovat odpovědi mužů, žen, různých věkových skupin (zajímavé by bylo oslovit i děti různého věku)...

2. Prarodičovství, styly prarodičovství, mezigenerační problém (nabídka: ved'te rozhovor s nejméně 5-ti lidmi ve věku 50-70 let o jejich zkušenostech s prarodičovstvím, pro formulaci a kladení otázek využijte stylů prarodičovství: formální, hledač pobavení, zástupce rodiče, rodinná zásobárna moudrosti, vzdálená postava, srovnání role rodiče a prarodiče - shrnutí, ve kterém uvažujte i o sociokulturních a individuálních faktorech ovlivňujících kvalitu výpovědí. Srovnání role prarodiče v kulturním a dějinném kontextu.

### **Odevzdání 1. písemného úkolu: do 4. 4. 2005**

Způsob odevzdání: [ukoly@fss.muni.cz](mailto:ukoly@fss.muni.cz) , jako pojistka odevzdávárna prací v IS

Zpětná vazba: studenti obdrží zpětné vazby nejpozději do 25.4.2005 prostřednictvím poznámkového bloku v IS. Práce zaslané po termínu nemusí být vyučujícími připomínkovány v uvedeném termínu, popř. nemusí být přijaty.

### **7. týden**

#### **Konzultace 9.4. 2005**

L. Lacinová: Vývoj myšlení a řeči, učení. Emocionální vývoj.  
Individuální konzultace.

### **8. – 11. týden**

Individuální studium problémových okruhů. Samostatná práce na dokončování odborné eseje – závěrečné seminární práce dle doporučených témat (viz níže)

### **12. týden**

#### **Odevzdávání závěrečných seminárních prací 9.5.2005**

Způsob odevzdání: [ukoly@fss.muni.cz](mailto:ukoly@fss.muni.cz) , jako pojistka odevzdávárna prací v IS

Zpětná vazba: studenti obdrží zpětné vazby nejpozději do 23.5.2005 prostřednictvím poznámkového bloku v IS. Práce zaslané po termínu nemusí být vyučujícími připomínkovány v uvedeném termínu, popř. nemusí být přijaty.

#### **Konzultace 14.5. 2005**

M. Štěpánková: Vývoj potřeb, motivace, zájmů a hodnot, morálky v průběhu života  
doplnění informací k přednáškovým okruhům

### **13. týden**

samostatná příprava na zkoušku

## **Požadavky na ukončení kurzu**

Kurz je ukončen zkouškou, která má charakter písemného testu a zahrnuje témata jak z VPI, tak z VP II (problémové okruhy podle obou syllabů). Ke zkoušce se studenti mohou přihlásit po získání zápočtu.

#### Požadavky na zápočet:

- Písemný úkol, náměty pro vypracování studenti volí z rozšířené nabídky viz výše. Odevzdání 4.4.2005
- Vypracování závěrečné seminární práce na téma dle okruhů vypsanych vyučujícími – datum odevzdání je 9.5.2005. Studenti mají k dispozici nabídku témat, rozsah práce nejméně 9 000 znaků (5 normostran). Doporučuje se citovat nejméně 3 odborné zdroje (kromě učebnic!), včetně odborných periodik (např. časopis Československá psychologie – 1995 až 2004, časopis Psychológia a patopsychológia dieťaťa – 1995 až 2004, popř. zahraničních publikací – využívejte fulltextových databází MU).

#### Témata závěrečných seminárních prací pro letní semestr 2005

1. Analýza výchovných doporučení v knihách pro rodiče v průběhu 20. století (se zaměřením na kojenecký věk) – nejméně 4 zdroje různého roku vydání: předválečné, 50.-60. léta, 70.-80. léta, současnost...

2. Analýza výchovných doporučení v knihách pro rodiče vydaných v průběhu 20. století (se zaměřením na předškolní a mladší školní věk) - nejméně 4 zdroje různého data vydání: předválečné, 50. – 60. léta, 70. – 80. léta, současnost...
3. Význam vrstevnických vztahů v průběhu života. (doporučuje se zaměřit na užší časový úsek)
4. Sociálně psychologické aspekty stárnutí a staří. (doporučuje se téma zúžit a opírat se o novější empirická zjištění)
5. Vývoj potřeb, motivace, zájmů a hodnot, morálky v průběhu života
6. Jiné téma – na základě vlastní volby student(-ka) konzultuje s vyučujícími

Vypsaná témata jsou orientační, očekává se, že studenti téma dostatečně zúží a zaměří se na jeden nebo několik aspektů sledované problematiky a prozkoumají je do hloubky.

### Hodnocení

Studenti mohou získat celkem 100 bodů, minimální počet bodů je 55

	Maximum bodů	Minimum bodů
Písemný test	50	28
Závěrečná seminární práce, kritéria pro hodnocení: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tvořivé zpracování tématu (originalita, přínos, nový pohled) 15b.</li> <li>• Rozsah, struktura, forma (citace) 15b.</li> <li>• Literatura 5b.</li> </ul>	35	19
První písemný úkol, kritéria pro hodnocení: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Náročnost realizace, literatura 5b</li> <li>• Tvořivost 5b</li> <li>• Rozsah, struktura, forma 5b</li> </ul>	15	8

100-90	A
90-80	B
79-70	C
69-60	D
59-55	E
54 a nesplnění minimálního počtu bodů v jednotlivých požadavcích	F

### Tematické okruhy - přednášky

#### Vývoj myšlení a řeči, učení

Piagetova periodizace kognitivního vývoje (asimilace a akomodace, grupování, senzomotorická a symbolická schemata, předpokjem, egocentrické myšlení). Kognitivní model vývoje mysli. Inteligence. Vývoj řeči – předřečové aktivity, sociální kontext dorozumívání řeči – Kašpar Hauser, „vlčí děti“, teorie vývoje řeči (Vygotskij), pojem interiorizace, zóna nejbližšího vývoje. Charakteristika procesu učení, význam rituálů v předškolním věku.

Speciální témata: vývoj chápání fenoménu smrti, vývoj kreativity

Literatura (tučně je označena povinná literatura):

Brierley, J.: 7 prvních let života rozhoduje. Praha, Portál 1996

**Langmeier, J.; Krejčířová, D.: Vývojová psychologie. Praha, Grada 1998, str. 19 – 100**

Matějček, Z.; Langmeier, J.: Počátky našeho duševního života. Praha, Panorama 1986

Millarová, S.: Psychologie hry. Praha, Panorama 1978

Odehnal, J.: Vývoj sociálních interakcí v 1. roce života dítěte. Československá psychologie, 1976, roč. XX, č. 3, str. 240 – 241

Piaget, J., Inhelderová, B.: Psychologie dítěte. 2. vyd., Praha, Portál 1997

Pouthas, V.; Jouen, F.: Psychologie novorozence. Praha, Grada, 2000

**Vágnerová, M.: Vývojová psychologie I. Praha, Karolinum 1996**

Verny, T.; Kelly, J.: Tajomný život dieťaťa pred narodením. Bratislava, SPN 1993

Vygotskij, L.S.: Myšlení a řeč. Praha, SPN 1972

Vygotskij, L.S.: Vývoj vyšších psychických funkcí. Praha, SPN 1976

### **Kognitivně-emocionální vývoj**

Biologický a fyziologický kontext emocí – neuroanatomie, sympatikus, parasympatikus, hormonální regulace. Vybrané teorie emocí (periferní, talamická, aktivační). Ontogeneze emocí a její souvislosti s růstem a zráním. Emočně bohatá životní období – stadium negativismu, puberta... Pojem emocionální inteligence. Stadia empatie. Sociální souvislosti emocí. Jak naučit děti chápat a kontrolovat své emoce. Speciální témata: postnatální deprese a její možný vliv na emocionální vývoj dítěte, vliv způsobu výchovy na emocionální a osobnostní vývoj

#### Literatura:

Berneová, P.H.; Savary, L. M.: Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti. Praha, Portál 1998

Goleman, D.: Emoční inteligence. Praha, Columbus 1997

**Shapiro, L.: Emoční inteligence dítěte a její rozvoj. Praha, Portál 1998**

Švancara, J.: Emoce, city a motivace. Praha, SPN 1979 (skriptum)

Švancara, J.: Kriteria dětského citového vývoje. Čs. Pediatrie XVII, 7-8, 1962, str. 607 – 614

### **Vývoj potřeb, motivace, zájmů a hodnot, morálky v průběhu života**

Koncepce a teorie vývoje morálky v pojetích různých psychologických směrů a škol. (Freud, Piaget, Kohlberg, Gilliganová, sociálně-psychologické, sociologické, sociobiologické pojetí vývoje morálky, humanistická koncepcí). Morální vývoj a motivace, seberealizace a hodnoty. Morálka jako existenciální problém. Hodnoty a postoje.

#### Literatura:

**Heidbrink, H.: Psychologie morálního vývoje. Praha. Portál, 1997**

Kurtines, W.M.; Gewirtz, J.L.: Moral Development – an Introduction. Heedham Heights. Allyn & Bacon, 1995.

### **Vývoj vztahů – rodiče, vrstevníci, blízké vtahy, děti, vnuci... -P. Macek**

Sociální poznávání v ontogenezi, rozvoj sociální kompetence. Vývoj důležitosti interpersonálních vztahů, empatie, kooperace, soupeření. Vztah k rodičům a jeho proměny, vztahy k sourozencům. Vztah k vrstevníkům a jeho proměny. Význam školní třídy a školní sociální situace v jednotlivých fázích vývoje dítěte a dospívajícího. Přátelství a kamarádství, jeho zvláštnosti v jednotlivých etapách života člověka. Erotické vztahy, jejich vývoj v období dospívání a v dospělosti. Vývoj rodičovské role a vztahu k dětem v průběhu života. Prarodičovská role a vnuci.

#### Literatura:

Durkin, K. (1996). Developmental Social Psychology. Oxford: Blackwell Publishers,

**Říčan, P. (1989). Cesta životem. Praha, Panorama. str. 27-37.**

**Vágnerová, M. (1999). Vývojová psychologie. Praha, Portál.**

Matoušek, O.: Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě. Portál, 1997

### **Problémy a krize v průběhu života**

Zvláštnosti jednotlivých období ve vztahu k prožívání životní spokojenosti. Specifické problémy jednotlivých období vývoje. Pojem vývojová krize a životní krize. Specifické problémy se zaměřením se na období dospělosti a stáří. Odpoutávání se od primární rodiny, společenské uplatnění a profesní dráha, budování vztahů a vlastní intimity (intimita vs izolace), manželství a rodinný život, krize středního věku, klimakterium ... ), sexualita. Involuční proces (tělesná a psychická involuce, zhoršování kognitivních funkcí, nemoci), změna sociálních rolí, aktivní stáří, hodnota života. Teorie stárnutí a stáří.

#### Literatura:

Švancara, J.: Psychologie stárnutí a stáří. Praha, SPN, 1973

Haškovcová, M.: Fenomén stáří. Praha, Pyramida, 1990.

Hayflick, L.: Jak a proč stárneme. Knižní klub, Praha, 1997. Str. 27-33, 64-70, 207-230, 274-288

**Stuart-Hamilton, I.: Psychologie stárnutí. Portál, Praha, 1999**

**Erikson, E.H.: Životní cyklus rozšířený a dokončený, Nakladatelství LN, 1999**